

Notes florístiques de les Illes Balears (VI)

Guillem ALOMAR, Llorenç SÁEZ, Juan Miguel GONZÁLEZ i Joan FONT

SHNB

SOCIETAT D'HISTÒRIA
NATURAL DE LES BALEARS

Alomar, G., Sáez, Ll., González, J.M. i Font, J. 1995. Notes florístiques de les Illes Balears (VI). *Boll. Soc. Hist. Nat. Balears*, 38:153-161. ISSN 0212-260X. Palma de Mallorca.

S'aporten dades corològiques d'alguns tàxons interessants per a la flora Balear. Destaquem: *Cosentinia vellea* (Aiton) Tod. subsp. *bivalens* (Reichstein) Rivas-Martínez & Salvo; *Osyris quadripartita* Salzm. ex Decne i *Damasonium alisma* Miller subsp. *bourgaei* (Cosson) Maire.

Paraules clau: flora vascular, Illes Balears.

FLORISTIC NOTES FROM THE BALEARIC ISLANDS (VI). Chorological notes on some interesting taxa of the Balearic flora are reported, of which the following three are outstanding: *Cosentinia vellea* (Aiton) Tod. subsp. *bivalens* (Reichstein) Rivas-Martínez & Salvo, *Osyris quadripartita* Salzm. ex Decne and *Damasonium alisma* Miller subsp. *bourgaei* (Cosson) Maire.

Keywords: vascular flora, Balearic Islands.

Guillem ALOMAR i Juan Miguel GONZÁLEZ, Grup Balear d'Ornitologia i Defensa de la Naturalesa, Carrer de Can Verí, 1, 3r, 07001 Ciutat de Mallorca. Llorenç SÁEZ, Departament de Biologia Vegetal, Universitat de Barcelona, Avinguda Diagonal, 645, 08028 Barcelona. Joan FONT, Departament de Ciències Ambientals, UdG, Plaça Hospital, 6, 17071 Girona.

Recepció del manuscrit: 21-agost-95; revisió acceptada: 24-oct-95.

Introducció

Aportem dades referents a tàxons interessants per a la flora de les Illes Balears. Les novetats corològiques per a l'arxipèlag s'assenyalen amb dos asteriscs (**) i les novetats insulars amb un (*). Per a cada localitat s'especifica la quadrícula del reticle UTM de 10 x 10 km. Quan no s'indica el contrari, les

coordenades UTM corresponen a la zona de designació 31 S. Es conserven plecs testimoni dels tàxons citats als herbaris personals dels autors. En el cas de les *Orchidaceae*, les cites corresponen a identifications "in situ", i s'han realitzat fotografies, sense que s'hagi recol·lectat material, degut a lo reduït de les seves poblacions.

Catàleg florístic

Asplenium azomanes Rosselló, Cubas & Rebassa

Mallorca: Lluc-Alcari, Deià, DE70, 110 m, molt rar a les marjades.

Asplenium majoricum Litard.

Mallorca: Puig de sa Fita, Selva, DE90, entre 260 i 340 m, a relleixos i esquerdes de roques ombrívoles. Aquesta localitat constitueix el límit oriental de l'àrea de distribució de l'espècie.

Lluc-Alcari, Deià, DE70, 100 m, a marjades i fissures de roques.

Asplenium marinum L.

Mallorca: Punta de n'Amer, Son Servera, ED38, 10 m, molt rar dins enclotxes de roques ombrívoles orientades al N.

Asplenium x orellii Lovis & Reichstein

Mallorca: Lluc-Alcari, Deià, DE70, 100 m. N'hem trobat un sol individu a esquerdes de roques, entre exemplars d'*Asplenium trichomanes* L. i *A. majoricum* Litard. Aquest híbrid es considera restringit als voltants de Sóller (Rosselló, 1989).

tàxon plec	X	D.S.	mín-màx
subsp. <i>bivalens</i>			
1	54,6	2,91	46-59
2	55,3	2,48	50-60
3	52,8	2,56	48-58
4	52,6	3,47	46-60
5	53,1	2,91	46-58
subsp. <i>vellea</i>			
6	66,2	2,62	62-71
7	60,4	2,63	56-65
8	67,9	4,23	60-75
9	65,7	3,37	63-70
10	63,8	2,13	61-70
11	60,2	3,33	56-68
12	67,1	3,15	62-72

Taula 1. Mida de les espores de *Cosentinia vellea* s.l. X= mitjana; D.S.= desviació estàndard; mín= mínim; màx= màxim. Mides en micres.

Table 1. Spore size of *Cosentinia vellea* s.l. X= mean; DS= standard deviation; mín= minimum; màx= maximum. Measures are given in micrometers.

** *Cosentinia vellea* (Aiton) Tod. subsp. *bivalens* (Reichstein) Rivas-Martínez & Salvo

Tàxon que no pot diferenciar-se de la subespècie tipus per la macromorfologia, però sí pot separar-se per determinats microcaràcters, particularment per la mida de les espores, que són significativament menors que a la subsp. *vellea* (cf. Badre i Reichstein, 1983).

L'estudi del material d'herbari de *C. vellea* del qual donem la relació a continuació, ha revelat la presència d'exemplars amb unes dimensions esporals que entren dins del rang de variació establert per a la subsp. *bivalens* per Badre i Reichstein (l.c.). Les espores obtingudes de cada plec han estat muntades en aigua; de cada mostra s'han realitzat 30 medicions del diàmetre equatorial, perispori inclòs. Els resultats els exposem a continuació (Taula 1). *C. vellea* subsp. *bivalens* suposa novetat per al catàleg florístic de les Balears, ja que a les citacions precedents de *C. vellea* no s'explicitava la subespècie, i per tant, aquestes eren assimilables a la subespècie tipus.

Material estudiat

1. Cabrera: Sa Pleta des Castell, DD93, leg. P. Palau, 18.04.1948 (BC 104098).
2. Cabrera: Es Penyal Blanc, DD93, leg. P. Palau, 30.04.1948, (BC 104099).
3. Mallorca: Cala en Gossalba, Formentor, EE12, a 50 m, leg. L. Sáez, J.M. González i B. Company, 31.12.1989, (L. Sáez, herb. pers.).
4. Cabrera: Part alta de Sa Punta des Castell, DD93, leg. A. Marcos 06.06 1933, (BC 87592).
5. Mallorca: Penyal des Llamp, DD47, 210 m, leg. L. Sáez, 05.01.1995, (L. Sáez, herb. pers.).
6. Formentera: La Mola, roques del torrent Fondo, CC77 leg. Gros, 14.05.1918, (BC 71747).
7. Mallorca: Puig de Son Nassi, Bunyola, DD79, 400 m, leg. L. Sáez, 07.01.1987, (L. Sáez, herb. pers.).
8. Eivissa: Puig de s'Argentera, leg. I. Soriano, 22.06.1992, (BCC s.n.).
9. Eivissa: Sant Miquel, leg. P. Font i Quer, 19.05.1919, (BC 71793).
10. Eivissa: Punta de ses Torretes, prop de cala Sardina, CD52 leg. M.A. Cardona, s.d. (BC 644497).
11. Cabrera: rocas secas del Castillo, DD93, leg. P. Palau, 17.04.1951, (BC 87591).
12. Menorca: Llinarix Nou, Es Mercadal, EE92, leg. P. Fraga, 01.1995, (L. Sáez, herb. pers.).

Ophioglossum lusitanicum L.

Tàxon propi de pradells terofítics damunt substrat pobre en carbonats. Ginés et al. (1989) reporten aquesta espècie de diferents dolines del sector central de la Serra de Tramuntana. Hem constatat la seva presència a nombroses localitats de la Serra de Tramuntana així com del Pla de

Mallorca: Dolina del Pla de ses Basses, Formentor, Pollença EE12, 160 m.

Comuna de Lloret, Lloret, DD98, 150 m.

Ses Basses, Sóller, DD79, 700 m.

Coll de l'Arena, Míner Gran, Pollença, DE90, 620 m.

Es Pixarells, Menut, Escorca, DE90, 520 m.

Dolines de la Muntanya de Mont-

caire, Sóller-Fornalutx, DE70 i 80, entre 720 i 780 m.

Cases Noves de Tossals, Escorca, DE80.

***Scandix australis* L.**

Mallorca: Sa Rateta, Bunyola, DE80, 900m, a un peu de penyal orientat al nord. Havia estat citada del Puig Major (Alomar *et al.*, 1988). Per la seva part, Bolòs i Vigo (1990) recullen una cita de Weyler, sense especificar cap localitat.

***Thapsia gymnesica* Rosselló & Pujadas**

Endemisme gimnèsic, que a l'illa de Mallorca, es distribueix per la Serra

de Tramuntana, penínsules de la Victòria i Artà, i a la costa de Llevant, colonitzant llocs oberts i assolellats, a la garriga de muntanya (*Hypericion balearici*) i més rarament a la màquia litoral (*Oleo-Ceratonion*).

Mallorca: Muntanya des Fangar, Manacor, ED17, 220 m.

Cala Falcó, Manacor, ED27, 100m.

Cala Pilota, Manacor, ED27, 30m.

Cala Varques, Manacor, ED27, 20m.

Cap Vermell, Capdepera, ED38, 100m.

Comuna de Bunyola, DD79, 500-760m.

Mola de Son Cotoner, Puigpunyent, DD58, 500m.

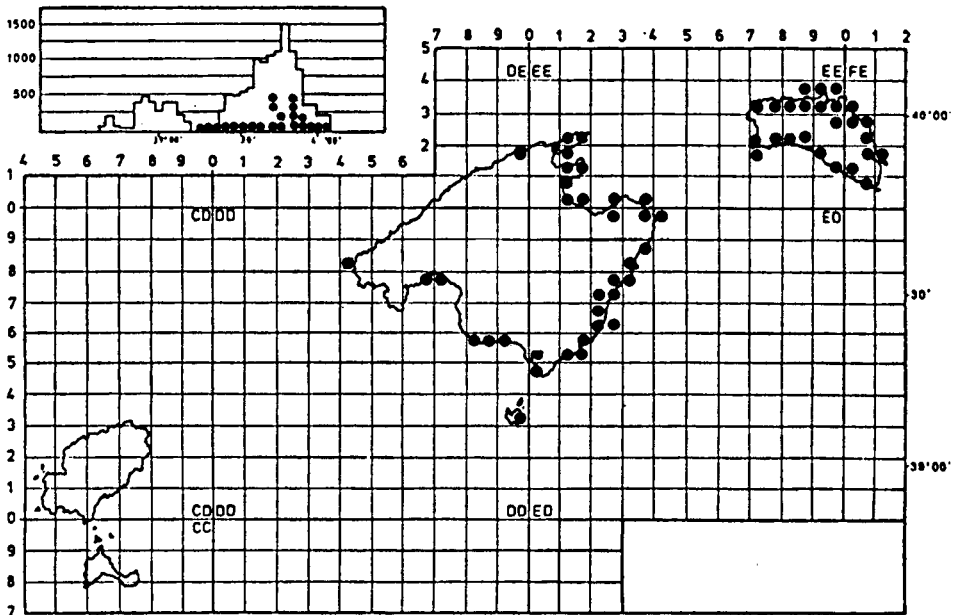

Fig. 1. Distribució de *Launaea cervicornis*.
 Fig. 1. Distribution of *Launaea cervicornis*.

Puig de s'Esclop, Andratx, DD58, 600-800m.

Cap Fabioler, Andratx DD48, 470m.

***Ilex aquifolium* L.**

Mallorca: Puig Gros de Ternelles, Pollença, DE91. Diversos exemplars a la Canal des Porcs entre 500 i 800 m.

Corral den Figuera, Escorca, DE81, 400 m.

Puig Caragoler de Femenies, Escorca, DE91, 700 m.

Coma des Moro, Son Fortuny, Estellencs, DD58, 600 m.

***Launaea cervicornis* (Boiss.) Font Quer & Rothm.**

Endemisme gimnèsic distribuït per les illes de Mallorca, Menorca, Cabrera, Sa Dragonera i Illa den Colom (Fig. 1). Es característica de la comunitat *Launaeetum cervicornis* O. Bolòs & R. Molinier 1958, però puntualment colonitza zones més altes amb forta influència marina.

Mallorca: Cim de l'Atalaia d'Alcúdia, Alcúdia, EE11, a 445m.

Canó des Moro, Alcúdia, EE11, a 354m.

Puig des Corbs, Pollença DE91, a 450m.

Ses Roquetes, Ses Salines, ED05, a 5m.

Es Pantaleu, Andratx, DD48, a 5m.

Sa Roca, Es Mercadal, EE92 a 200m.

Illeta de Formentor, Pollença, EE11, a 5 m. En aquesta localitat hem observat entre d'altres: *Helichrysum rupestre* (Rafin) DC., *Senecio rodriguezii* Willk., *Polycarpon polycarpoides* (Biv.) Fiori subsp. *colomense* (Porta) Pedrol, *Hypericum balearicum* L. i *Sibthorpia africana* L.

***Arenaria grandiflora* L. subsp. *bolosii* (Cañigual) Kùpfer**

Mallorca: Puig des Tossals, Escorca, DE80, 1050 m, al vessant nord. Endemisme restringit a les muntanyes més elevades de la Serra de Tramuntana: Puig de Massanella i Puig Major (Bonafè, 1978; Alomar i Rosselló, 1986) i Puig Tomir (Alomar, 1994).

***Sedum caespitosum* (Cav.) DC.**

Mallorca: Clot d'Albarca, Escorca, DE80, 350 m, molt rar en pradells terofítics calcífugs amb *Crassula tillaea* Lester-Garland. No havia estat citat de la Serra de Tramuntana.

Can Pastilla, Palma, DD77, 1 m, entre gespes de *Bryum bicolor* Dicks., damunt terreny asfaltat.

***Cuscuta campestris* Yuncker**

Citada per primera vegada per Llorens (1979) de les dunes de Son Serra de Marina, sobre diverses espècies de la franja dunar. A les següents localitats l'hem observat parasitant plantes ruderals: *Convolvulus arvensis* L., *Senecio vulgaris* L., *Amaranthus* sp., *Papaver rhoeas* L. i als planters de *Populus alba* L., *P. boleana* Mast., *P. nigra* L., *Salix babylonica* L. i *Tamarix* sp. al viver forestal de la Granja, a Son Oliva (Ciutat).

Sa Vall, Ses Salines, ED05.

Sa Granja a Son Oliva, Ciutat, DD78.

***Euphorbia maresii* Knoche subsp. *balearica* (Willk.) Malagarriga ex Molero, Mus, Rosselló & Vallès.**

Mallorca: Tossals, Escorca, DE80, 1050 m, vora *Galium balearicum* Briq. i *Chaenorhinum origanifolium* (L.) Fourr.

Euphorbia maresii* Knoche subsp. *maresii

Mallorca: Banc d'Eivissa, Calvià, DD56, 50m.

Serra des Cavall Bernat, Pollença, 300m.

Puig des Rabassó, Capdepera, ED39, 20m.

***Medicago praecox* DC.**

Es tracta d'una espècie pròpia de pradells terofítics calcífugs, de la qual existeixen cites corresponents a l'illa de Mallorca dubtoses, i d'altres que han ser considerades com a errònies. Entre les primeres cal incloure la deguda a Barceló (1879-81), corresponent a Palma i Felanitx, de la qual no existeix testimoni d'herbari. Posteriorment, Gar-

cias Font (1917) assenyala *M. praecox* com a abundant a les terres conreades dels voltants d'Artà, però aquesta és resultat d'una confusió amb *M. minima* (L.) Grufb., com apunta el mateix autor anys després (cf. Garcias Font, 1953). D'altra banda, *M. praecox* ha estat indicada a l'illa de Mallorca en catàlegs florístics més recents (Duvigneaud, 1979; Pla *et al.*, 1992).

Mallorca: Clot d'Albarca, Escorca, DE80, 340 m, en pradells terofítics, damunt gresos del Keuper.

****Teucrium marum* L. subsp. *occidentale* Mus, Mayol & Rosselló**

Sa Dragonera: Es Pins de sa Cova, Andratx, DD48, 300 m.

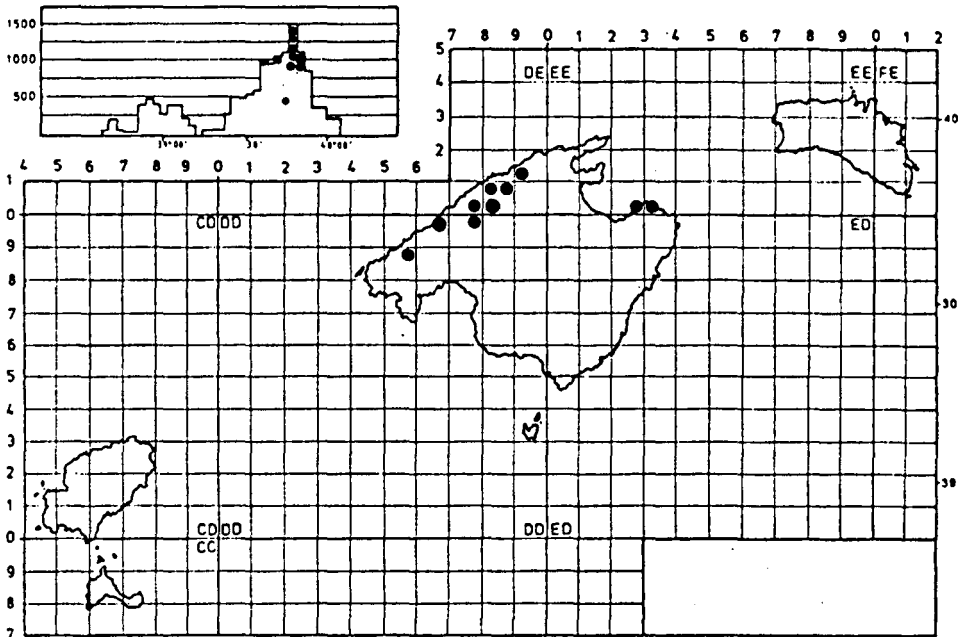

Fig. 2. Distribució de *Galium balearicum*.
 Fig. 2. Distribution of *Galium balearicum*.

****Orobanche picridis*** F.W. Schultz ex Koch

Menorca: Punta Nati, Ciutadella, 31T EE73, 30 m, parasitant *Carlina corymbosa* L.

Paeonia cambessedesii (Willk.) Willk.

Mallorca: Serra de Son Jordi, Capdepera, ED38, 200 m, a un peu de penyal ombrívol orientat al N.

Polygala vulgaris L.

Mallorca: Puig Major, a la Coma Fosca, Escorca, DE80, 900 m. A les Balears únicament es coneixia del Puig de Massanella (Marès i Vigineix, 1880).

Primula acaulis (L.) L. subsp. *balearica* (Willk.) Greuter & Burdet

Mallorca: Sa Talaia Moreia, Artà, EE30, 350 m, a replans de roques i escltexes del vessant nord-est, vora *Bellium bellidioides* L. i *Adiantum capillus-veneris* L. Primera cita per a les Serres de Llevant.

Amelanchier ovalis Med. subvar. *co-mafredensis* Bolòs & Vigo

Mallorca: vessant nord del Puig de Sa Font, Escorca, DE80, 950 m, molt rar al *Brassico-Helichryson*.

Galium balearicum Briq.

Aquest endemisme tan sols es coneixia dels dos cims més alts de Mallorca i de la península d'Artà (Barceló, 1879-81; Porta, 1887; Knoche 1921; Bonafè 1979; Alomar i Rosselló, 1986; Gradaille i Sastre, 1990). Amb les següents localitats de la Serra de Tramuntana, s'extén l'àrea de distribució coneguda de l'espècie (Fig. 2).

Puig de ses Moles, Escorca, DE91, 700m.

Puig de Ca de Miner, Escorca, DE91, 800m.

Serra d'Alfàbia, Bunyola, DD79, 1000m.

Son Moragues, Valldemossa, DD69, 900m.

Puig de Galatzó, Estellencs, DD58, 850-1000 m.

****Osyris quadripartita*** Salzm. ex Decne

Mallorca: Serra de na Burguesa, DD68, 320 m. N'hem trobat un sol exemplar en un penyal orientat al nord-est. A les Balears la presència d'aquesta espècie només era coneguda d'Eivissa.

*****Viola arvensis*** Murray

Mallorca: voreres d'una pista a Santa Maria del Camí, DD88, junt amb *Matricaria recutita* L. A Mallorca *V. arvensis* i *M. recutita* han de ser considerades espècies adventícies.

Zygophyllum fabago L.

Mallorca: naturalitzada al penyal del Mirador de Santa Maria al Port de Sóller, DE70, 20 m.

****Damasonium alisma*** Miller subsp. *bourgaei* (Cosson) Maire

Menorca: Barranc d'en Rellotge, Alaior, EE92, 60 m, a les comunitats del *Glycerio-Sparganion*, vora *Eleocharis palustris* (L.) Roemer & Schultes i *Oenanthe globulosa* L. subsp. *globulosa*.

****Allium antoni-bolosii*** Palau

Sa Dragonera: Na Pòpia, Andratx, DD48, 300 m.

Cephalanthera rubra (L.) L.C.M. Richard

Mallorca: Hort de Llinars, Pollença, DE91, 100 m.

Orchis mascula L. subsp. *ichnusae* Corrias.

Mallorca: Sa Rateta, Bunyola, DE80, 900 m, als penyals del vessant nord. Aquest tàxon havia estat reportat per Alomar (1989-90) i Schmitt (1993) dels cims més alts de la Serra de Tramuntana. A l'herbari del Col·legi d'Apotecaris de Balears hi ha un plec d'*Orchis mascula* que conté exemplars recollits per Garcias Font (04.06.1934) als penyals del Massanella, i que ha de ser adscrit a la subsp. *ichnusae*.

Cal fer observar que la fenologia indicada per Alomar (1989-90) de mitjans d'abril a mitjans de juny no és exacta, és des de mitjan maig a mitjan juliol.

x *Orchiaceras bivonae* Soó

(*Aceras antropophorum* (L.) Aiton x *Orchis italica* Poiré)

Mallorca: Torrent des Ravellar, Santa Margalida, ED19, 20 m. A les Balears aquest híbrid fins ara just era conegut de Xorrigo, Mallorca (Bonafè, 1978).

Ophrys scolopax Cav.

Mallorca: vessant nord del Puig des Noguier, Escorça, DE80, 760 m. Existeix una citació de s'Albufera d'Alcúdia, deguda a l'ornitòleg anglès Watkinson (1976). Per la seva part, Arnold (1981) assenyala la seva presència a Mallorca, sense especificar cap localitat, en base a un plec d'herbari (BC 125323).

Agraïments

Una part de la present nota forma part del projecte Inventaris de Biodiversitat de les finques públiques i consorciades de la Serra de Tramuntana de Mallorca (SECONA, Conselleria d'Agricultura). Agraïm a Pere Fraga la recol·lecció de material menorquí de *Cosentinia vellea* i a Cosme Aguiló la cita de *Thapsia gymnesica* de sa Muntanya des Fangar.

Bibliografia

- Alomar, G. 1989-90. Aportació a la Flora orquidiòfila de les Illes Balears. *Boll. Soc. Hist. Nat. Balears*, 33:269-273.
- Alomar, G. 1994. In: *Plantas de les Balears*. Manuals d'Introducció a la Naturalesa. 1. Antoni Bonner. Ed. Moll. 148 pp.
- Alomar, G., Rita, J. i Rosselló, J.A. 1988. Notas florísticas de las Islas Baleares (III). *Boll. Soc. Hist. Nat. Balears*, 32:141-144.
- Alomar, G. i Rosselló, J.A. 1986. *Catálogo de las especies vegetales endémicas o amenazadas en las Islas Baleares. 2. Especies amenazadas a proteger*. MOPU. Palma de Mallorca. 92 pp.
- Arnold, J. E. 1981. Notas para la revisión del género *Ophrys* L. (Orchidaceae) en Cataluña. *Collect. Bot.*, 12 (1):5-61.
- Badré, F. i Reichstein, T. 1983. The two cytotypes of *Notholaena lanuginosa* (Sinopteridaceae, Pteridophyta). *Willdenowia*, 13:361-367.
- Barceló, F. 1879-81. *Flora de las Islas*

- Baleares. Impremta Gelabert. Palma. 596 pp.
- Bolòs, O. i Vigo, J. 1990. *Flora dels Països Catalans*. Vol. 2. ed. Barcino. Barcelona.
- Bonafé, F. 1978. *Flora de Mallorca*. Tom 2. Ed. Moll. Palma de Mallorca. 378 pp.
- Bonafé, F. 1979. *Flora de Mallorca*. Tom 3. Ed. Moll. Palma de Mallorca. 380 pp.
- Duvigneaud, J. 1979. Catalogue provisoire de la flore des Balears. *Société pour l'échange des plantes vasculaires de l'Europe occidentale et du bassin méditerranéen*, 17:1-43.
- Garcias Font, L. 1917. Contribució a la flora Balear. Plantes dels voltants d'Artà i Capdepera. *Butll. Inst. Cat. Hist. Nat.*, 67-70
- Garcias Font, L. 1953. Nuevas contribuciones al estudio de la Flora balear. Adiciones y correcciones. *Collect. Bot.*, 25:359-366.
- Ginés, A., Fiol, L., Pol, A. i Rosselló, J.A. 1989. Morfologia i vegetació d'un grup de dolines de la Serra de Tramuntana (Mallorca). *Endins*, 14-15:43-52.
- Gradaille, J.L. i Sastre, B. 1990. *Notes Florístiques de Mallorca*. II Jornades del Medi Ambient de les Balears. Univ. Illes Balears, Soc. Hist. Nat. Balears. 81-82. Palma.
- Knoche, H. 1921. *Flora Balearica. Étude phytogéographique sur les îles Baléares*. Ed. Impr. Roumégous et Déchen. vols 1-3. Montpellier.
- Llorens, L. 1979. Nueva contribución al conocimiento de la Flora Balear. *Mediterranea*, 3:101-122.
- Marés, P. i Vigineix, G. 1880. *Catalogue raisonné des plantes des îles Baléares*. G. Mason Paris. 365 pp.
- Pla, V., Sastre, B. i Llorens, L. 1992. *Aproximació al catàleg de la flora vascular de les Illes Balears*. Univ. Illes Balears. Palma. 57 pp.
- Porta, P. 1887. *Stirpium in insulis Balearicum Anno 1885. Collectarum enumeratio*. *Nuovo Giorn. Bot. Ital.*, 19:276-327.
- Rosselló, J.A. 1989. *La pteridoflora de las Islas Baleares*. Tesi doctoral inèdita. Universitat de les Illes Balears. 215 pp.
- Schmitt, T. 1993. *Orchis simia* Lam. und *Orchis mascula* subsp. *ichnusae* Cor. zwei bemerkenswerte Orchideen für Mallorca. *Ber. Arbeitskrs. Heim. Orchid.* 10(2):30-33.
- Watkinson, E. 1976. *A Guide to bird-watching in Majorca*. Stockholm. 56 pp.